

■ Stj. Av. Efehan Mihai ERGİNER* ■

İÇTİHATLAR VE DOKTRİN GÖRÜŞLERİ İŞİĞİNDA BAĞLANTILI BİLEŞİK İKRARIN TECEZZİSİ MESELESİ

ISSUE OF SEPARATION OF RELATED AND COMPOUND ADMISSION IN THE LIGHT OF
JURISPRUDANCE AND DOCTRINAL OPINIONS

ÖZET

Bağlantılı bileşik ikrarın tecezzisi, bir başka ifade ile bağlantılı bileşik ikrarın bölünmesi ve ispat külfetinin kime ait olacağı meselesi, doktrinde mütemadiyen tartışmalara sebep olmuş olup uygulamada da aynı belirsizlik ve çelişkiler halen süregelmektedir. Yüksek mahkemenin defaultle içtihat ve kabullerinden döndüğü, yerel mahkemelerde keyfi veya mesnetsiz uygulamalarının görüldüğü, Yargıtay'ın farklı hukuk daireleri arasında içtihat farklarının oluşmasıyla hukuki belirsizlik ile öngörülemezlik ortamının yaratıldığı, hatta Yargıtay'ın aynı hukuk dairesinin bir aydan kısa süre içerisinde bile içtihat değiştirerek bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilebileceği ve edilemeyeceğine karar verilmesi şeklinde hukuki manzaralara şahit olduğumuz bu mesele; işbu yazımızda içtihatlar ve doktrin görüşleri ışığında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İkrar, Bağlantılı Bileşik İkrarın Bölünmesi, Deliller, İspat Yükü, Usul Hukuku.

ABSTRACT

Separation of related and compound admission and the issue of who has the burden of proof about the term, have caused frequent discussions in the doctrine. There is also uncertainty and contradiction in Turkish Law enforcement about the topic. The Supreme Court has repeatedly reneged on its jurisprudence and acceptances, arbitrary or unfounded verdicts have been observed in local courts, an environment of legal uncertainty and unpredictability has been created due to differences in jurisprudence between different legal chambers of the Supreme Court, and even the same legal chamber of the Supreme Court has changed its jurisprudence in less than a month, thus violating the certainty of if the related compound admission is applicable or not. This issue has been discussed in this article, taking into account jurisprudence and doctrinal opinions.

Keywords: Admission, Separation of Related and Compound Admission, Evidences, Burden of Proof, Law of Procedure.

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 16.10.2023 Kabul Tarihi: 16.12.2023

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2252-6383>

İzmir Barosu, efehanmihai@gmail.com

1. GİRİŞ

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 188. maddesinde düzenlenmiş olan ikrar, öğretide ve uygulamada pek çok farklı görüş ve tanımlama barındırmasının yanı sıra, uygulamada pek çok davanın seyrini etkilemektedir. Kişinin kendi aleyhine sonuç doğurabilecek bir vakıayı açıkça kabul etmesi anlamına gelen ikrar, kanunun ispat ve deliller başlıklı kısmının içerisinde düzenlenmiştir. Mahiyeti bakımından delil olarak kabul edilip edilemeyeceği öğretide tartışmalı bir durum da olsa, lehine ikrarda bulunulan kişiyi ispat külfetinden kurtardığı sabittir. Yazımıza konu olan ikrar kavramı ise, Ceza muhakemesi alanındaki ikrardan¹ ziyade hukuk muhakemesinin alanına giren ikrar olacaktır.² Tecezzi meselesini irdelemeden evvel ikrarın hukuki mahiyetinden bahsetmemiz sağlıklı bir değerlendirme yapmak yönünden önemlidir.

2. TERMİNOLOJİ

Öğretide ve uygulamada, tarafın kendi aleyhine olarak ileri sürülen bir vakıanın doğruluğunu mahkemeye beyan etmesi olarak tanımlanmaktadır.³ Bu tanım, ekseriyetle kullanılmasına rağmen, kanunun lafzından hareketle tam olarak doğru bir tanımlama değildir. Aynı zamanda ikrarı davanın kabulü ile de karıştırmamak gerekir. Bu kurumlar özellikle ileride bahsedeceğimiz basit ikrar (adi ikrar) halinde çokça karıştırılsa da aralarında bariz farklar bulunmaktadır. Davanın kabulünde dava sona eriyorken, ikrar halinde bu vakıalar sadece çekişmeli olmaksızın çıkararak lehine ikrarda bulunan tarafın ispat külfeti ortadan kalkar. Ayrıca davanın kabulünün konusu talep ve sonuç oluşturuyorken, ikrarın konusu maddi vakıalara ilişkindir.

Öte yandan tarafların kendi lehine olan vakıaları da ikrar etmesi söz konusu olabilir. Bu durum kişinin kendi aleyhine olan vakıaların yanın-

¹ İngilizce olarak "confession" yani itiraf olarak tanımlanmaktadır.

² İngilizce olarak "acknowledgement, admission" yani bir vakıanın varlığını ya da doğruluğunu kabul etmek tir.

³ Pekcanitez/Atalay/Özkes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, On İki Levha Yayıncılık 7.B, 2019 s. 328; T.C. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, E. 2018/4115, K. 2018/4805, T. 3.12.2018

da kendi lehine olan vakıaları da kabul etmesi olarak karşımıza çıkabileceği gibi, bir vakıanın kısmen kabulü olarak da ortaya çıkabilir. Örnek olarak tarafın borçlu olduğunu kabul ettiği, fakat borcun miktarının kendisine karşı ileri sürülen meblağdan daha düşük olduğunu beyan ettiği halde, kabul ettiği borç miktarı kendi aleyhine bir vakıa olmaksızın, doğruluğunu inkâr ettiği borç miktarı ise kendi lehine bir vakıadır.

İkrarda bulunan tarafın kabul edilmeyen borç yönünden ispat külfetinin devam ettiği görüşünden cihetle bu beyanatın ikrarın muhteviyatından sayılamayacağı görüşü yaygın olsa da anlamsal ve ifadesel bütünlük arz eden ikrar beyanının salt mükirin aleyhine olan kısımlarına ikrar vasfı yüklemek ve ikrara bağlı diğer beyanları yok saymak sağlıklı sonuç doğurmayacaktır.⁴

Yukarıdaki görüşe katılmayan birtakım yazarlar ise ikrar eden tarafın ikrarının, kendi öne sürdüğü vakılara ilişkin olamayacağını, ikrarın mutlaka ikrar eden aleyhine sonuç doğurması gerekliliğini savunmaktadır.⁵

Kanaatimizce de ikrara konu temel vakıanın ikrar edenin aleyhine sonuç doğurması gerçekten de gereklidir. Zira, kişinin kendi lehine olan vakıalar hakkındaki münhasır kabullerini ikrar olarak adlandırmak, ikrarın mahiyetini bir hayli genişleterek, kanun koyucunun ikrarın kendisine bağladığı sonuçları anlamsız hale getirecektir. Kişi, kendi lehine olan münhasır vakıaları beyan, itiraz, savunma, meram ve sair birçok kelime ile anlatması mümkün iken ikrarın mahiyetini bu şekilde genişletme gereği de bulunmamaktadır.

Bununla birlikte yukarıda sunduğumuz örnekte olduğu gibi; taraf, yeni bir vakıa öne sürmüyerek, ikrar edilen vakıa ile organik bağı haiz beyanatlarda da bulunabilir. Bu halde, artık ikrarın temelini ilişkin vakıa ile yakından ilişkili vakıaların da ikrar olarak nitelendirilmesi gerek-

⁴ Genel kabulün aksine 6100 sayılı HMK (m. 188/1) hükmü lafzı itibarıyla terim olarak ikrarı mükirin salt kendi aleyhine olan vakıaları ikrar etmesi olarak sınırlandırmamaktadır.

⁵ Pekcanitez/Atalay/Özkes, s. 329

tiği kanaatindeyiz. Kişi, kendisi aleyhine sunulmuş vakiayı kısmen ikrar ederse veya ikrar edilen vakiaya bağlantılı bir vakiya öne sürer ise,, bir başka ifade ile kişinin borçlu olduğunu ikrar ettiği ancak borcun miktarının iddia edilenden daha düşük olduğu yahut borçlu olduğunu ancak söz konusu borcu ödemediği yönündeki ikrarları bir bütün olarak değerlendirmek gerekir.

Nitekim, kanun koyucunun 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunundaki sözkonusu ayrıma 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer vermeyişi bunun göstergesidir. şöyledir ki; 1086 sayılı HUMK m.236/1'e göre "Dava evrakında veya hakim huzurunda iki taraftan birinin veya vekilinin sebkedden ikrarı muteberdir. Ve mükir olan taraf aleyhine delil teşkil eder." Buna mukabil 6100 sayılı HMK m.188/1'e göre ise "Tarafların veya vekillerinin mahkeme önünde ikrar ettikleri vakıalar, çekişmeli olmaktan çıkar ve ispatı gerekmez."

Kanun koyucunun mülga 1086 sayılı kanunda muhtevi ikrar edilen hususun aleyhe delil teşkil edeceği şeklindeki düzenlemeye, yürürlükteki 6100 sayılı kanunda yer vermeyerek ikrar edilen hususun aleyhe veya lehe oluşu şeklindeki ayırmadan bilinçli olarak vazgeçtiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla da ikrarın sadece aleyhe olmasının gerekmediği, doktrinde karşıt görüşte olan yazarların çokluğuna karşın bizce haklı bulunmuştur.

3. İKRARIN YERİ VE BUNA BAĞLANAN SONUÇLAR

Türk usul hukukunda ikrarın nerede gerçekteştiğine dair ikili bir ayırım vardır. Bu ayrıma göre Mahkeme içinde ya da mahkeme dışında gerçekteşen ikrarlar yönünden farklı hukuki sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda en etkili olan ve yapıldığı zaman karşı tarafı delil ikame yükünden kurtaran ikrar, mahkeme içerisinde yapılmış olanıdır. Adli İkrar da denilen⁶ ikrar türü, kendi içinde sözlü veya yazılı ikrar olarak⁷

⁶ Tanrıver, Süha, Türk Medeni Yargılama Hukukunda İkrarın Bölünüp Bölünemeyeceği Sorunu, TBBD, 1993/2, s. 220

⁷ Yazılı ikrar davaya ilişkin belgelerde yapılıyorken, sözlü ikrar mahkeme huzurunda sözlü şekilde yapılmakta ve yazıya geçirilmektedir.

ikiye ayrılrsa da kural olarak her iki halde de hakkında ikrarda bulunulan vakianın ispat edilme zorunluluğunu ortadan kaldırır. Ayrıca mahkeme içi ikrara bağlanan sonuçlar da son derece ağırdır.

HMK'nun 188. maddesinin 2. fıkrasına göre ikrardan maddi bir hata olmadığı takdirde rücu edilemeyeceği kabul edilmektedir.⁸ Kuşkusuz kanunun maddi hatadan kastı ikrara bağlanan sonuçları bilmemek değil, sadece ikrarın konusunu oluşturan vakıaların gerçeğe uymaması olarak karşımıza çıkar. Ek olarak ikrar beyan etme kastının (animus confitendi)⁹ da aranmıyor oluşu ikrarı amiyane tabiri ile delillerin kra-liçesi¹⁰ yapmaktadır. Aynı zamanda ikrara ilişkin karşı tarafın kabulünün aranmamasına ek olarak, doktrinde bazı yazarlar ikrarın hâkimi de bağlayacağını savunmaktadırlar.¹¹ Her ne kadar bu görüş kanımızca fazla katı olsa da bazı Alman yazarlar ikrara konu olan vakıaların ancak imkânsız veya gerçeğe açıkça aykırı olması halinde, ikrarın hâkimi bağ-layıcı etkisinin kopacağı yönünde görüş sunarak daha ılımlı bir yaklaşım içerisinde olmuşlardır.¹² İç hukukumuzda da buna benzer bir yaklaşım benimsenmiş olup ikrara konu vakianın mâruf ve meşhur¹³ gerçekler ile çelişmesi halinde geçerli bir ikrarın olmayacağı ve hâkimin ikrar ile bağlı olduğundan söz edilemeyeceği belirtilmektedir.¹⁴

⁸ 6100 sayılı HMK m.188/2: "Maddi bir hatadan kaynaklanmadıkça ikrardan dönülemez."

⁹ Kullanılan Türkçe karşılığı ikrar etme kastı olan bu deyim, dilimize çevirildiğinde istenen anlamı tam olarak karşılamamaktadır. Yabancı millet hukuklarındaki kullanımların aksine Türk hukukunda ikrar hem ceza muhakemesi için hem de hukuk muhakemesi için kullanılan bir kavramdır. Bu sebeple doğan karışıklıklardan biri de "animus confitendi" deyiminde kendini göstermiştir. Şöyledir ki; tam çeviride "animus confitendi" ikrar niyeti değil, itiraf niyeti (Intention to confess) anlamına gelmektedir. İkrar her ne kadar yerleşmiş kullanım ile hem ceza muhakemesi için hem de hukuk muhakemesi için kullanılıyor olsa da "animus confitendi" deyimini de bu şekilde kullanmak doğru gözükmemektedir. Kanımızca bu konuda daha doğru bir sonuca varabilmek için daha doğru bir terimin kullanılması elzemdir. Bu bağlamda Latince "admissio" (ikrar, kabul) kelimesinin kökeninden türeyen admittère, yani "animus admittère" kalıbı halinde kullanılması teorik olarak bizi daha yakın bir sonuca ulaştırabilir.

¹⁰ Confessio est regina probationum.

¹¹ Guldener, Max, Schweizerisches Zivilprozessrecht, Zurich, 1979, s. 160, Üstündağ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II, 7.b, İstanbul, 2000, s. 612, 618

¹² Thomas/Putzo, Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Einführungsgesetzen, 1998 s. 616

¹³ Herkesçe bilinen olgular

¹⁴ Kiraz, Taylan Özgür, Medeni Yargılama Hukukunda İKRAR Das Gesta ndnis im Zivilp rozessrecht, Bilge Yayınevi, 2.b, 2013, s.251

Yeri gelmişken belirtmekte fayda vardır ki; ikrarın yargılamayı gerçekleştiren mahkemeden başka bir mahkeme önünde yapılmış olması da aynen yargılamayı yapan mahkeme nezdinde yapılmışçasına sonuç doğurur.¹⁵

Özellik gösteren diğer bir hâl ise ikrarın mahkemenin dışında yapılması durumudur. Bu durumda ikrarın hukuki sonuçları doğurabilmesi için hem ispatın takdiri delillerle mümkün olması, hem de bu ikrarın gerekli delillerle ispatlanmış olması aranır.

İkrarın yapıldığı yer açısından özellik gösteren diğer bir istisna hali ise ikrarın sulh görüşmeleri sırasında yapılmış olmasıdır. Bu hususa ilişkin HMK'nun 188. maddesinin 3. fıkrasında açık bir hüküm getirilip ikrar sulh görüşmelerinin dışında bırakılmıştır. Bunun altında yatan sebep ise taraflara serbestçe istişare edebilecekleri bir ortam tanıyıp, sulh görüşmelerinin amacına ulaşabilmesini sağlamaktır.¹⁶

4. İKRARIN KONUSU

İkrarın konusunu oluşturan vakıalar bakımından, Türk hukukunda negatif sınırlandırma yoluna gidilmiştir. Şöyledir ki; ikrara konu olamayacak bazı haller belirtilmiş, bunun dışında kalan her halin ikrara konu olabileceği kabul edilmiştir. Öncelikle HMK m.187/1'de tarafların anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkisi olabilecek çekişmeli vakıalar ispatın konusunu oluşturur denilerek, ikrarı bu kapsamda sınırlandırmıştır. Bu yönden vakıaların, davanın çözümüne etkisinin değerlendirilmesi takdir yetkisini haiz hâkimlerce olayın konusu hukuk normuna bakılarak yapılması esastır.

Bunların yanında maruf ve meşhur olan vakıaların da ispatının gerekli olmayacağından hareketle ikrardan konusunu oluşturamayacağını söylemek gereklidir. Yukarıda olduğu gibi bu vakıaların belirlenmesinde takdir yetkisi yine hâkime ait olacaktır. Fakat 6100 sayılı kanunun 191.

¹⁵ Kiraz, s.184-185

¹⁶ 6100 sayılı HMK m.188/3: "Sulh görüşmeleri sırasında yapılan ikrar tarafları bağlamaz."

maddesinin 2. fıkrasından hareketle bir vakıa maruf ve meşhur olsa dahi, aksinin ispatının mümkün olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca bu ispatın ne şekilde olacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığından karşı ispata dair serbesti vardır. Kanımızca bu ispat herkesçe bilinen vakıanın yanlış olduğuna ilişkin de olabilirken, maruf ve meşhur olmadığına, ilgili kişiden o vakıayı bilmesinin beklenemeyeceğine de ilişkin olabilir.

Vakıaların biliniyor oluşu aynı zamanda hâkimler açısından da özellik göstermektedir. Hâkimin bir dava dolayısıyla ya da hâkimlik mesleği dolayısıyla öğrendiği ve bilgi sahibi olduğu vakıaların da ispatı gerekmemektedir. Öte yandan eğer hâkimin söz konusu vakıaya dair bilgisi kişisel yaşantısından kaynaklanmaktaysa bu bilgiyi yargılamada kullanması mümkün değildir. Ancak taraflardan birinin kendisini tanık göstermesi halinde, yargılamaya hâkim sıfatıyla dâhil olmaktan vazgeçip sahip olduğu bilgiyi tanık sıfatıyla aktarması mümkün olacaktır.¹⁷

5. İKRARIN MAHİYETİ

İkrara dair doktrinde en hararetli tartışılan konulardan biri de ikrarın mahiyetinin ne olacağı, bir başka anlatımla hukuki açıdan hangi sınıfta nitelendirileceği ile alakalıdır. Bu soru üzerindeki görüşleri ise dört farklı gruba ayırabilmekteyiz.

Bu konuda bahsedilebilecek ilk görüş tarihi itibarıyla çok daha eskiye dayanan ikrarın bir delil olduğuna ilişkin görüştür. İkrarın bir delil olarak görülmesi roma hukuku dönemine kadar dayanmaktadır. Bu dönemde kıta Avrupa'sında, ikrar davaya son veren taraf işlemi gibi görünmekle birlikte ikrara istinaden yargılama faaliyetini sona erdiren delillerden idi. İslâm hukukunda da bu şekilde bir yaklaşım söz konusu olup ikrar davaya son veren teknik anlamda olmasa da hüküm etkisi doğuran bir taraf işlemidir.¹⁸

¹⁷ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 334

¹⁸ Kiraz, s.64

İkrarın bir delil olduğuna dair görüş 19. yüzyıla kadar hâkim olmuş ve başta Fransa olmak üzere pek çok yabancı hukukta kesin delil olarak kabul edilmiştir. İç hukukumuz bakımından da mülga 1086 sayılı kanunun 236'ncı maddesinin lafzı itibariyle birçok yazar tarafından ikrarın bir delil olduğu savunulmuştur.¹⁹ Buna mukabil, ikrar esasen mülga kanuna göre de delil olarak kabul edilmemiş olup söz konusu görüş yerinde değildir. Zira, hem hatalı ifade ediş biçimini havi HUMK' nun hem de HMK' nda ikrar, ispat ve delillere ilişkin kısmın genel hükümler dairesinde düzenlenmiş olmakla başlı başına bir delil olamayacağı anlaşılmaktadır. Esasında ikrar, kanunun sistematığı içerisinde değerlendirildiğinde uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakalara ilişkin gösterilecek delillerin hüküm kabiliyetini etkileyen delil dışı bir kurumdur.²⁰

İkrarın mahiyetine ilişkin ikinci bir görüş de feragat olduğuna ilişkindir. Esasında Roma Hukukuna dayanan bu görüş, tarihsel süreç itibariyle şahısların iradelerinin yok sayıldığı, işkence ve benzeri baskılar ile ikrarların alındığı dönemlere ait ikrarın bir kesin delil ve hatta delillerin kraliçesi olduğu görüşü karşısında tepki olarak gelişmiş ve dolayısıyla da ikrar olgusu içerisinde mükirin iradesinin önemini öne çıkaran bir görüştür.²¹

Oysa günümüzde; mukirde, özel bir ikrar etme ve feragat iradesinin bulunmasına gerek olmadığı, yalnızca beyan etme iradesinin varlığının yeterli olduğu gerekçeleri ile bu görüş de sıkça eleştirilmiştir.²²

Bu konuda iç hukukumuzda da sıklıkla savunulan ikrarı nitelendiren diğer bir görüş de ikrarın hem bir delil hem de bir tasarruf işlemi olduğuna ilişkin görüştür.²³ Bu görüşü savunan yazarlara göre ikrar;

¹⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 13.b, Ankara, 2021, s.435-438; Üstündağ, s.618; Afşaroğlu, Osman, Hukuk usulü Muhakemeleri Hakkında Genel Bilgiler, Ankara, 1987, s. 64-67

²⁰ Kiraz, s.67

²¹ Kiraz, s. 69

²² Bilge/Önen, Medeni Yargılama Hukuku, Ankara, 1978, s.512.

²³ Karafakih, İsmail Hakkı, Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara, 1952, s.176; Tercan, Erdal, Medeni Yargılama Hukukunda İkrarın Geri Alınması, Batider, 1998, C. XIX, s. 117, 127-128.

HUMK m.236/1 ile deliller kısmında düzenlenmiş ve mukir aleyhine sonuç doğurabilecek bir delil olduğu söylenmekle birlikte HUMK m.236/2 (HMK m.188/2) gereği ikrarın maddi hatadan kaynaklı olduğunun ispatı halinde geri alınabilmesinin hüküm altına alınmış olmasıyla ikrarın aynı zamanda bir tasarruf işlemi de olduğu söylenmiştir.²⁴

Buna mukabil; ikrarın yukarıdaki gibi çifte bir hukuki niteliği haiz olduğuna ilişkin görüş, pek çok yazar tarafından haklı olarak eleştirilmiştir.²⁵ Aksi yöndeki görüşe göre, ikrarın delil olarak nitelendirilemeyeceğine ilişkin yukarıda değinmiş olduğumuz eleştirilere ek olarak, tasarruf işlemlerindeki irade beyanlarının kurucu nitelikte beyanlar olduğu ve ikrarın esasında açıklayıcı nitelikte bir beyan olduğu, tasarruf işleminde tasarrufta bulunma kastı aranır iken ikrar işleminde ikrarda bulunma kastının aranmayışı gibi sebeplerle ikrarın tasarruf işlemi olduğuna ilişkin görüş de eleştirilmiştir.²⁶

İkrarın hukuki mahiyetine ilişkin bizim de katıldığımız son görüş ise ikrarın tek taraflı bir usul işlemi olduğudur. Bülow öncülüğünde 19. yüzyıl itibarıyla ortaya atılan ve modern yargılama hukukunda hâkim olan bu görüşe²⁷ göre ikrar ne vakıaları çekiş kılma isteğinin açıklanması ne de feragat işleminin yapılmasına ilişkindir. Bilakis, ikrar gerçeğin onanmasından ibaret bir usul işlemidir. Nitekim ikrarın sonuç doğurabilmesi için bütün usul işlemlerinde gerekli beyanda bulunma iradesinin varlığının yeterli olması da bu görüşü destekleyici niteliktedir.

Bu görüş, Yargıtay'ın bazı kararlarında²⁸ ve iç hukukumuz bakımından hâkim konumdadır.²⁹ Kiraz'a göre ikrar, delil ikâme faaliyetini ve ispat gereğini ortadan kaldıran tek taraflı bir usul işlemidir.³⁰

²⁴ Kiraz, s.72-73.

²⁵ Umar/Yılmaz, İsbat Yüklü, 2.b, İstanbul, 1980, s.196; Tanrıver, s.218-219

²⁶ Kiraz, s.73

²⁷ Bülow, Oskar, Das Geständnisrecht, Freiburg/Tübingen, s.45.

²⁸ T.C. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 3124/3848 04.05.1967.

²⁹ Umar, Muhtevası ve Hukuki Mahiyeti Bakımından İkrar Kavramı, İÜHFİM, 1964/1-2 s.250; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 329.

³⁰ Kiraz, s.75

6. İKRARIN TÜRLERİ

İkrara konu beyanatın içeriğine göre ikrarı farklı türlere ayırmak mümkündür. Bu bağlamda ikrarın basit ikrar, nitelikli veya vasıflı ikrar, bağlantılı veya bağlantısız olmak üzere bileşik ikrar şeklinde gerçekleşebileceği kabul edilmektedir.

Basit ikrar, HMK m.188 gereği, öne sürülen bir vakıanın doğru olduğuna ilişkin herhangi bir ekleme yapılmaksızın, ihtirazi kayıt ve şart ilave edilmeksizin kabul edilmesidir. Uygulamada pek rastlanılmayan bu tip ikrar türünü örnekle izah etmek gerekir ise karşı tarafın, mükire 1.000,00 TL meblağlı para ödünç verdiği ve diğer iddiaları ile ikame etmiş olduğu davada, mükirin 1.000,00 TL meblağlı parayı ödünç aldığını kayıtsız ve şartsız kabul etmesiyle basit ikrar vücut bulacaktır. Elbette ki; ikrardan söz edilebilmesi için mükirin, karşı tarafın iddia ettiği vakıaları iddia ediş biçimi ile birebir aynı kelimelerin kullanması veya açıkça ikrar ediyorum veya kabul ediyorum kelimelerini kullanması gereği bulunmamaktadır. Esasında mükirin, dava konusu çekişmeli somut vakıayı ikrar ettiği veya kabul ettiği anlamına gelen her türlü açık ikrar³¹ veya örtülü ikrar dahi geçerli birer ikrar olarak kabul edilecektir.³²

Öte yandan basit ikrarın, ikrara konu vakıaların kısmen ikrar edilmesi şeklinde gerçekleşmesi de özellik arz etmektedir. Şöyle ki; mükir, ikrarda bulunur iken, ikrar olunan vakıanın tamamını ikrar edebileceği gibi, bir kısmını da ikrar edebilecektir. Ancak, kısmi ikrar halinde ikrarın basit ikrar olarak kabul edilebilmesi halinde, mükir basit ikrarda bulunurken ikrar olunmayan kısım hakkında ikrar olunan kısımla bağlantılı herhangi bir savunma veya itiraz minvalinde bir açıklama yapmamalıdır. Zira, ikrara eklenen beyana konu olan hususlar ve ikrar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ikrar beyanının içeriğine göre yapılan ayırmada, aşağıda değineceğimiz üzere nitelikli ve bileşik ikrar türleri ortaya çıkmaktadır.³³

³¹ Kiraz, s.158.

³² Kiraz, s.159-160.

³³ Kiraz, s.126

Her ne kadar, basit ikrarın sınırları belirgin ve doktrinde tartışmasız olsa da uygulamada zaman zaman hataya düşüldüğü, yüksek mahkemenin neyin basit ikrar olup neyin farklı bir ikrar türünü oluşturduğu konusunda hataya düştüğü görülmektedir. Nitekim Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2001/11496 E. 2002/234 K. Ve 15.01.2002 tarihli ilamında; “davacının haciz tutanağındaki beyanı borcun varlığını kabul, ancak ödediğini bildiren ikrar olup, bu niteliği ile bölünebilir nitelikteki basit ikrardır” ifadeleri mevcuttur. Esasen, ikrara konu vakianın mükir tarafından olduğu gibi kabul edilmesinin basit ikrarı oluşturacağı, karara konu olaydaki gibi ödeme iddiasının farklı bir ikrar türüne bahis olacağı düşünülmeksizin verilen işbu kararın yerinde olmadığı izahtan varestedir.

Uygulamada ve teoride; vasıflı ikrar, mevşuf ikrar, gerekçeli inkâr, gerektirici sebepli inkâr, gerekçeli ikrar olarak zaman zaman kullanılan nitelikli ikrar özünde karşı tarafın ileri sürdüğü aleyhe sonuç doğurabilecek bir vakianın kabulü ve fakat bunun hukuki niteliğinin iddia edilen farklı anlama geldiğinin beyan edilmesidir.³⁴

Basit ikrarın aksine vasıflı ikrarın söz konusu olduğu hallerde ise ikrarın bölünmesi, bir başka ifade ile tecezzisi meselesi karşımıza çıkmaktadır. Şöyledir ki; vasıflı ikrarda bulunan tarafın aleyhine olarak kabul ettiği vakiya ilişkin ikrar beyanatı ile ikrara konu vakianın niteliğinin farklı olduğuna ilişkin açıklama yahut savunma beyanı yan yana gelmekte, temel vakia uyumsuzluk konusu olmaktan çıksa da temel vakianın niteliği uyumsuzluk konusu olmaya devam etmekte ve dolayısıyla ispat külfetinin kimin üzerinde kalacağına dair soru işaretleri ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda klasikleşmiş örneği vermek yerinde olacaktır: Davacı A, Davalı B'nin kendisine 10.000,00 TL borcu olduğu iddiası ile yetkili ve görevli mahkemede alacak davası ikame etmiştir. Davalı B tarafından verilen davaya cevaplarda da söz konusu 10.000,00 TL'nin kendisine

³⁴ Pekcanitez./Atalay/Özekes, s.330; Kuru, Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, Yetkin Yayınevi, b.1, c.1, 2020, s.653; Kiraz, s.134

A tarafından verildiğini ve fakat bunun bir borç olmadığını, bu paranın kendisine A tarafından bağışlandığını savunmaktadır. Bilindiği gibi 6100 sayılı HMK m.190 uyarınca; “İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak tarafa aittir.” Nitekim somut olayda, davacı A, davalı B’ye 10.000,00 TL borç verdiğini iddia etmiş, B’nin vasıflı ikrarı ile davalıya 10.000,00 TL verdiği vakıyası çekişmeli olmaktan kurtulmuş ve ispat külfeti davacı bakımından ortadan kalkmıştır. Buna mukabil davacı A’nın iddiası sadece 10.000,00 TL verildiğine ilişkin olmayıp verilen paranın borç niteliğini haiz olduğuna da ilişkindir. Nitekim, bu husus ikrar edilmemiş olduğundan vakıyanın nitelendirilmesi konusundaki ispat yükünün kimde olacağı sorusu akla gelmektedir. Bir an için, davalı B’nin kendisine verilen ve çekişmeli olmaktan çıkan 10.000,00 TL’nin bağışlama niteliğinde olduğu iddiası kendi lehine sonuç doğurucu bir savunma olduğundan dolayı ispat külfetini üzerine aldığı düşünülecek olsa dahi, esasında yukarıdaki gibi bir vakıyanın niteliğinin farklı olduğu şeklindeki savunma ikrar edilen vakıyanın muhteviyatına ilişkin olup, ikrar olunan vakıyadan ayrı münhasır bir iddia ya da savunma olduğundan bahsedilemez. 6100 sayılı HMK m.190’da ispat külfetinin kendi lehine iddia öne süren tarafta olduğu hükmü mevcut olsa da vasıflı ikrarda çekişmeli kalan husus, ikrar olunan vakıyadan bağımsız ve münhasır bir iddia ve savunma olarak değerlendirilemez. Nitekim doktrin ve mahkeme kararlarında bu mesele ikrarda bölünme/ tecezzi adı altında nitelendirilmiş ve vasıflı ikrarın bölünemeyeceği ve dolayısıyla ispat yükünün yer değiştirmeyeceği görüşü hâkimdir.

Bu konuda Kuru’ya göre; “Vasıflı ikrar bölünemez. Yani, vasıflı ikrarda ispat yükü, vakıyayı ileri süren tarafta olup, o vakıyayı vasıflı olarak ikrar eden (gerekçeli olarak inkâr eden) tarafta değildir”³⁵³⁶

Uygulamada da vasıflı ikrarın bölünemeyeceği istikrarlı ve yerleşik kabul haline gelmiş olup, bu yönde Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2016/19-269 E. 2016/529 K. ve 20.04.2016 Tarihli ilamında izah

³⁵ Kuru, s.653.

³⁶ Ayrıca bkz. Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.330; Kiraz, s.134-136.

edildiği üzere; “Somut olay bu ilke ve kavramlar ışığında değerlendirildiğinde, Davacı vekili, davalıdan alınacak mal karşılığı olarak müvekkili tarafından davalıya verilen çekler, elden ve banka havalesi yoluyla yapılan ödemeler karşılığı olan malın verilmediğini bildirerek ödenen bu miktarın iadesinin sağlanması için yapılan takibe vaki itirazın iptalini talep etmiştir. Davalı taraf ise, davacının yapmış olduğu ödemeye dayanak çeklerden 6 tanesinin davacı şirket ortağı Cengiz K'nın şahsi borcu için verilmiş olduğunu, elden ödemeye ilişkin 5 adet tediye makbuzundaki kişilerin kendisiyle ilgisi bulunmadığını, EFT ödemelerinin ise borç ödemesi olarak yapıldığını ileri sürerek davanın reddini talep etmiştir. İtirazın iptaline konu icra takibinde ise, borcun sebebi olarak “16/02/2011 tarihli 400.168,21 TL değerinde mal karşılığı gönderilen paraya karşılık malın ödenmemesi sebebiyle oluşan alacak” olarak gösterildiği, bu nedenle dava ve cevap dilekçesinde belirtilen çekler nedeniyle yapılan ödemelere dayanılmadığı anlaşılmaktadır.”

İkrarın diğer görünüş biçimleri olan bağlantılı bileşik ikrar ile bağlantısız bileşik ikrar müesseselerine ve ispat külfeti açısından bunlara bağlanan sonuçlara aşağıda değinilecektir.

7. BAĞLANTISIZ BİLEŞİK İKRAR

Yazımızın esas konusunu oluşturan bağlantılı bileşik ikrarın bölünmesi/ tecezzisi meselesine geçmeden önce, bağlantısız bileşik ikrardan ve ispat yükünden de bahsetmekte fayda görmekteyiz. Bağlantısız bileşik ikrarda, aynı vasıflı ikrarda olduğu gibi temel vakıya mükir tarafından ikrar olunmakta ve fakat ikrar olunan vakıya yeni bir vakıya eklenmektedir. Öğretide ifade edildiği gibi “Bağlantısız bileşik ikrarda, ikrar edenin ikrarına eklediği vakıya ile ikrar edilen vakıya arasında hiçbir bağlantı yoktur; yani, ikinci (ikrara eklenen) vakıya, ikrar edilen vakıya olmadan da mevcuttur.”³⁷

Görüleceği üzere bağlantısız bileşik ikrarda, vasıflı ikrarın aksine temel vakıya eklenen yeni bir vakıya mevcuttur. Yukarıdaki açıklamala-

³⁷ Kuru, s.658.

rımızdan da hatırlanacağı üzere vasıflı ikrarda ispat yükünün yer değiştirmeyerek temel vakıyı öne süren tarafta kalmasının sebebi; vakıya eklenen savunmanın yeni bir vakıa anlamına gelmeyişi, hukuki nitelendirmenin farklı olduğu yönündeki savunmanın bölünerek temel vakıadan ayrı bir vakıa olarak düşünülmemişinden kaynaklanmakta idi. Buna mukabil, mevzubahis bağlantısız bileşik ikrarda ikrar olunan vakıa ile birlikte yeni ve münhasır bir vakıa öne sürülmekte ve bu vakıanın temel vakıa ile hiçbir bağlantısı bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, ikrar olunan temel vakıanın çekişmeli olmaktan kurtulması bir yana, ikrar eden tarafın iddia ettiği ve temel vakıa ile bağlantısı bulunmayan yeni vakıayı HMK m.190 hükmü gereği ispat etmesi gerekecektir.

Yine klasikleşmiş bir örnek ile izah etmek gerekir ise; davacı A'nın, davalı B'nin kendisine 10.000,00 TL borcu olduğu iddiası ile ikame etmiş olduğu davada; davalı B'nin; söz konusu 10.000,00 TL borcu olduğunu kabul ettiği ve fakat kendisinin de davacı A'dan 10.000,00 TL alacağı olduğunu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 139. maddesi gereği söz konusu alacağını davalıya olan borcuyla takas ettiğine ilişkin savunmasında; davalı B, davacı A'dan 10.000,00 TL borç aldığını kabul etmekle, söz konusu vakıayı çekişmeli olmaktan çıkarmış ve davacı A'yı ispat yükünden kurtarmıştır. Buna mukabil; davanın temelini oluşturan vakıa ile hiçbir bağlantısı olmayan kendisinin de davacı yandan alacaklı olduğuna ilişkin vakıa halen daha ispata muhtaçtır.

Bir başka ifadeyle, davalı yanın bu şekilde takas definde bulunduğu bir senaryoda davalı yan, ispat yükünden dikilmiş ateşten gömleği davacı yanın üzerinden çıkartıp kendisi giymektedir. Gerçekten de, davalı yanın borcum vardı ama borcumu alacağım ile takas ettim şeklindeki bağlantısız bileşik ikrarı, davaya konu alacağın varlığının ispatlanması gereğini ortadan kaldırmakta buna mukabil, davalı yan, takas definde bulunabilmek için öncelikle kendisinin davacı yandan alacaklı olduğunu ispat etmesi gerekecektir.

Bilindiği üzere özel hukukun genel prensiplerinde olan taraflarca getirilme ilkesinin doğal bir sonucu da davasını veya iddiasını ispat

edemeyen tarafın o iddiaya bağlı olarak beklediği sonuca ulaşamayacak olmasıdır. Yukarıdaki örnekteki gibi davalı yanın takas definde bulunmadığı bir senaryoda, davaya konu alacağın varlığı ve haklılığının davacı yanca ispat edilmesi zarureti devam edecek ve çoğu durumda davalı yan huzurdaki davadan ayrı hukuk enstrümanlarını kullanmak vasıtasıyla alacağına kavuşabilecektir. Uygulamada da; ispatın çoğu zaman sıkı şartlara bağlı oluşu 6100 sayılı HMK m.200 m.201 ile hüküm altına alınan; bedeli belli bir miktarın üzerindeki işlemlerin senetle ispat edilmesi zarureti ve bu işlemlerin tanıkla ispat edilemeyeceğine ilişkin yasak düşünüldüğünde, çoğu zaman davalı yanın bağlantısız bileşik ikrarda bulunarak somut olay adaletinin sağlanması yerine davayı inkâr etmesi daha lehine sonuç almasını sağlayacağı gerçeği bir yana, esasında haklı olduğu ancak bağlantısız bileşik ikrara bağlanan sonuçlar gereği ispat yükünü üzerine almış oluşu karşısında hak ve nesafet kurallarına aykırı sonuçların doğabileceği de düşünülmelidir.

Uygulamada da bağlantısız bileşik ikrarın bölünebileceği ve bağlantısız bileşik ikrarda bulunan mükirin ikrar olunan temel vakiya eklemiş olduğu ve temel vaka ile hiçbir bağlantısı bulunmayan vakiyayı ispat etmesi gerektiği yönünde yerleşik görüş mevcuttur.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 2020/5496 E. 2021/6219 K. Ve 15.11.2021 tarihli ilamına göre; “davalı yan, yukarıda zikredilen savunmasıyla, maddi vakiyayı ve vakianın hukuki niteliğini kabul etmiş ancak ikrarına eklediği bağlantısız bir vakiyayla ikrar edilen vakianın hukuksal sonuçlarının doğmadığını, başka bir deyişle davacı yanca yapılan tamirden dolayı bir alacak hakkı doğmadığını savunmuştur. Bu nedenle davalı yanın ikrarı bağlantısız bileşik ikrar niteliğinde olup, yukarıda da ifade edildiği üzere bu ikrar türü bölünebilir nitelikte olduğundan ispat külfeti yer değiştirmiş ve davalı ispat külfetini üzerine almıştır. Bu itibarla, mahkemece, davalının bağlantısız bileşik ikrar niteliğindeki ikrarıyla ispat külfetini üzerine aldığı gözetilerek, davalının savunması üzerinde durulması ve hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken ispat külfeti hususunda yanılıya düşülerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”

Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 2011/12210 E. 2012/3229 K. ve 01.03.2012 tarihli ilamında; “Mahkemece, toplanan delillere göre davacı tarafından davalıya 6.000,00 TL ödeme yapıldığı, davalı tarafından yapılan bu ödemelerin başka bir borca ilişkin olarak yapılan ödemeler olduğunun iddia edildiği, davalının bu beyanının bağlantısız bileşik ikrar olduğu, bağlantısız bileşik ikrarda ayrı bir maddi vakayı ileri süren tarafın ikrarının bölünebilir olması nedeni ile ispat külfetinin kendisine düştüğü, ancak davalının iddiasını ispata yarar bir delil sunmadığı gerekçeleriyle davanın kabulüne ilişkin karar yüksek mahkeme tarafından onanmıştır.

Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 2016/2902 E. 2017/4281 K. ve 05.12.2017 tarihli ilamında da; “Bu durumda davada bağlantısız bileşik ikrar söz konusudur. Bağlantısız bileşik ikrarda ikrar edenin ikrarına eklediği vakıya ile ikrar ettiği; (paranın alınması) vakıya arasında bir bağlantı yoktur. Bunun sonucu olarak ikrar eden tarafın ikrarına eklediği yeni vakıya, o kişi tarafından ispatlanmak gerekir.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Bağlantısız bileşik ikrarın bölünebileceği ve ispat külfetinin yer değiştireceğine ilişkin görüş yüksek mahkeme nezdinde yerleşik kabul haline gelmiş olup bu hususa ilişkin olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2010/222 E. 2010/234 K. ve 28.04.2010 tarihli ilamına da yazımızda yer vermekte fayda vardır: “Bağlantısız bileşik ikrarda ise, ikrar edenin ikrarına eklediği vakıya ile ikrar edilen vakıya arasında hiçbir bağlantı yoktur. Yani, ikrara eklenen ikinci vakıya, ikrar edilen vakıya olmadan da mevcuttur. (Baki Kuru, 5. Baskı, 1990, 2. cilt syf 1401 vd.) Öğreti ve uygulamada, ağırlıklı olarak, bağlantısız bileşik ikrar dışındaki ikrar türlerinin bölünemeyeceği, dolayısıyla, böyle durumlarda, ikrar edenin ispat yükü altında olmadığı kabul edilmekte, iddiasını ispatlama yükümlülüğünün, karşı tarafa ait olduğu benimsenmektedir. Somut olaya bakıldığında; davalı, davacının kendisine parayı gönderdiğini (maddi vakıyayı) ikrar etmiş; ancak, bu paranın davacı tarafından ileri sürülen payın harici satışı karşılığı değil de başka bir nedenle (yani önceki pay satışından kaynaklanan başka bir hukuki ilişkiden dolayı) gönderildiğini savunmuş olması Hukuk Genel Kurulu görüşmeleri sırasında bağlantısız bileşik ik-

rar olarak nitelendirilmiş olup, burada ikrarın bölünebileceği, davalının davacı tarafından ödenen parayı başka bir nedenle aldığı savunmasını kanıtlaması gerektiği kanaatine varılmıştır. Açıklanan bu gerekçe de gözetilerek, Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.”

8. BAĞLANTILI BİLEŞİK İKRAR VE TECEZZİ MESELESİ

A) TEORİ

Bağlantılı bileşik ikrar ise, ikrar beyanına konu vakıa ile bu vakıadan çıkan hukukî sonucu hükümden düşüren veya sınırlayan ikrar beyanına eklenen vakıa arasında doğal bir bağlantı olması halinde söz konusu olmaktadır.³⁸ Görüleceği üzere bağlantılı bileşik ikrar ile bağlantısız bileşik ikrar arasındaki temel fark, ikrar edilen vakıa ile birlikte öne sürülen vakıanın temel vakıa ile bağlantılı olup olmadığına ilişkindir. Bu minvalde, bağlantısız bileşik ikrarda bileşik ikrara dair genel açıklamalar yapıldığından mütevellit tekrara düşmemek adına yazımızın mezkûr bölümüne atıf yapmakla yetinmekteyiz.

Belirttiğimiz üzere bağlantısız bileşik ikrarda bulunulması halinde ikrar bölünecek ve ispat yükü mükir üzerine geçecektir. Ne var ki bağlantısız bileşik ikrarın aksine bağlantılı bileşik ikrara bağlanan hukukî sonuçlar, hukuk camiasında uzun zamandan beri görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Bizim de bu görüşlerin yarattığı hukukî sonuçlara bakmadan önce bağlantılı bileşik ikrarda, temel vakıaya eklenen yeni ve bağlantılı vakıa ile ispat yükünün yer değiştirip değiştirmeyeceği, bir başka ifade ile bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilip edilemeyeceğine ilişkin görüşlerin muhtevasına inerek bir değerlendirme yapmamız yerinde olacaktır.

Öncelikle bağlantılı bileşik ikrarın tecezzisinde iki görüşün ayrıştığı temel nokta bağlantılı bileşik ikrarın bölünüp bölünemeyeceği mese-

³⁸ Kiraz, s.146.

lesidir. İkrarın bölünmesi ise ispat külfetinin kimin üstüne düşeceğini belirlenmesi konusunda önem arz eder, yani amiyane tabiri ile ispat yükünü bir saatli bombaya benzetirsek ikrarın tecezzisi de bu saatli bombanın kimin elinde kalacağına karar verir.

Mecellenin yürürlükte olduğu dönemlerde, bu konuya dair eksik de olsa bir ayırımın yapılmasına rağmen, Cumhuriyet dönemi boyunca kanunlarda bu ayırlardan ekseriya bahsedilmemiş olması, doktrindeki çatışmaya ek olarak Yargıtay kararlarına da sirayet eden istikrarsızlığı doğurmuştur. Hukukun istikrarsızlığı da hukuk devletinin güvenliği ilkesine ters düşeceğinden çözüme ulaştırılması gerekmektedir. Yeri gelmişken belirtmek faydalı olacaktır, 26 Mayıs 1926 tarihinde yürürlüğe giren 865 sayılı eski Ticaret Kanunumuzun 683. maddesinde bu ayırma istinaden “İkrar tecezzi kabul etmez” diyerek çok açık bir hüküm getirmiştir. Fakat, 1927 yılında yürürlüğe giren Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda ikrarın bölünebilmesi hususuna değinilmeyip, 1956 yılında değişen Ticaret Kanunu’nda da bu hususa yer verilmemesiyle birlikte mevzuatımızda ikrarın bölünebilmesine ilişkin tek bir hüküm bile kalmamıştır.

Tecezzi meselesini bir örnek ile izah etmek gerekir ise; davacı A, davalı B’nin kendisine 10.000,00 TL borcu olduğu iddiası ile ikame ettiği davada, davalı B’nin dava konusu mezkûr borcu ödemediği şeklindeki beyanı, 10.000,00 TL’lik borcu bulunduğu şeklindeki temel vakiya ilişkin ikrar ve temel vakiya bağlantılı olarak mezkûr borcun ödendiği vakiasının öne sürülmesi bağlantılı bileşik ikrar niteliğindedir. Bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyeceği yönündeki görüşe göre ispat yükü yer değiştirmeyecek ve işbu davada davacı A, mezkûr borcun ödenmediğini ispat etmesi gerekecektir. Buna mukabil bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceğine ilişkin görüş kabul edilecek olursa da ispat yükünün yer değiştirdiği, 10.000,00 TL borcun davalı tarafından alındığı kabul edilmekle ispatlanma zaruretinin ortadan kalktığı ve fakat davalı B’nin yeni öne sürdüğü ödeme iddiasının ispatlanması gerekeceği, aksi takdirde davanın davalı aleyhine sonuçlanacağını kabulü gerekir.

Yürürlükteki hukukumuzda ikrarın tecezzisine ilişkin düzenleme olmamakla birlikte belli bir değer üzerindeki işlemlerin takdiri delillerle ispatlanmasının yasak olduğu kuralı gözetildiğinde bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi kabul edip etmeyeceği hususundaki önem son kerte de anlaşılacaktır. İkrarın bölünmesinin kabul edilmesi halinde bağlantılı bileşik ikrarda bulunan mükir çoğunlukla hakkını dayandırdığı vakıaları ispat edemeyecek ve ispat yükünün de üstüne kalmasıyla birlikte hakkaniyet ilkelerine aykırı sonuçlar oluşacaktır. Zira, bilindiği üzere günlük yaşamda insanlar kendilerine dava açılabileceği ve ispat yükünün üzerine kalabileceği düşüncesiyle hareket etmez ve bir davanın davalı olabileceğinden hareketle delil toplamaz.

Nitekim ikrar bölünecek olursa doğacak bir başka sakınca da peşin yapılan işlemlerde alışverişin ödendiğinin kayıtlarını edinmek ve uzun süreler korumak gerekecektir. Ayrıca tasfiye edilmiş hukuki işlemler açısından ise tüm delillerin süresiz saklanması zorunluluğu sonucunu doğuracaktır. Sosyal yaşam şartlarıysa bunlara izin vermez. Diğer taraftan, HGK'nin 24.04.1963 tarihinde verdiği karara göre hayatın olağan akışına göre peşin alışveriş yapılan yerlerdeki satın alımlarda, paranın peşin verildiği kabul edilir. Nitekim HGK'nun bu kararı doğru olmakla beraber tarafımızca bağlantılı bileşik ikrarın bölünmesinden kaynaklı sorunlara çözüm getirmesi bakımından yeterli görülmemiştir.

Bağlantılı bileşik ikrarın bölünmesine ilişkin olarak tartışılan bir başka hususu ise dürüst davranıp kendi aleyhine ikrarda bulunan tarafın bu dürüstlüğünün cezalandırılmasıdır. Nitekim, bağlantılı bileşik ikrarın bölünüp ispat yükünün mükir üzerinde bırakılabileceği gözetildiğinde; uygulamada bağlantılı bileşik ikrarda bulunmak suretiyle ispat külfetini üstüne almak istemeyenleri, borç aldığını inkâr etmeye sevk eden durumlar ortaya çıkabilecektir. Doktrinde bir kısım yazar bu halin kişinin dürüstlüğünü cezalandırmak olacağını ve akabinde pek çok kişiyi kendi aleyhinde olan vakıaları inkâr etmeye iteceği savunulmaktadır. Karşıt görüşteki yazarlar ise iç hukuk sistemimizde doğruyu söylemenin ödüllendirilmesi gereken bir şey olmadığını, zaten bunun herkesin uymak zorunda olduğu bir yükümlülük olduğu savunulmaktadır. Bu görüşün

hukuki dayanağı olarak 4721 sayılı TMK m. 2’de yer alan “*Herkes, dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.*” hükmü gösterilmektedir. Aynı kanunun 5. maddesi gereği usûl hukukundan doğan uyuşmazlıklara da bu kanunun genel hüküm niteliğindeki maddeleri uygulanacaktır ibaresinden mütevellit, genel hukuk kuralı olan doğruluk ve güven ilkesinin uygulanması tartışılmamalıdır. Tarafımızca da kanun koyucunun bu iradesine istinaden bağlantılı bileşik ikrarın tecezzisinde kişilerin dürüstlüğüne ödüllendirme ya da cezalandırma şeklinde doğacak sonuçlar; bağlantılı bileşik ikrarın bölünmesi ya da bölünmemesi meselesi bakımından yersizdir.

İkrarın bölünmesine ilişkin belki de doktrinde en hararetle tartışılan konu ise, ikrar edenin beyanatlarının bir kısmının doğru olduğu kabul edilip kalan kısmınsa bu çemberin dışında bırakılarak ispatının istenmesidir. Tecezziyi reddeden yazarlar, ikrarı bir bütün olarak kabul etme eğiliminde olup bölünme halinde ikrar eden tarafın beyanatlarından, karşı tarafça işine gelen tarafların alınıp kalan kısımlarının yok sayılacağına ve ikrarın mantıksal bütünlüğünü yitireceğine dikkat çekmektedirler³⁹. Bu bağlamda ikrar edenin sözlerinin tamamının bir bütünlük teşkil ettiğini savunan yazarlar çoğunluktadır. Ayrıca daha önce de bahsettiğimiz eski Ticaret Kanun’unun 683. maddesinde açıkça belirtilen “İkrar tecezzi kabul etmez ... ikrarı tazammun eden ifadesinin heyeti umumiyesi tamamen kabul veya reddedilmek lâzımdır.” ifadesi geçerli bir hukuki dayanak olmasa da bir yol haritası olabileme mahiyetinden ötürü bahsedilmesi gereklidir.

Bu görüşe katılmayan yazarlar ise nasıl ki hâkim bir tanığın beyanlarının bir kısmını doğru kabul edip de diğer kısmının gerçeğe aykırı olduğu şeklinde takdir hakkını kullanabileceği kabul edilmekte ise bunun gibi mükirin de beyanlarından bir kısmını doğru kabul ederken diğer bir kısmını da gerçeğe aykırı kabul edebileceğini savunmaktadırlar.⁴⁰

³⁹ Kuru, s.658.

⁴⁰ Tanrıver, s. 236-237

Bu konuda tartışılan diğer bir husus da ispat yükü üzerinde olmayan mûkirin bağlantılı bileşik ikrarda bulunması ve bu ikrarının tecezzi edilmesi halinde ispat yükünü üzerine alması durumudur. Zira, bilindiği üzere uygulamada bağlantılı bileşik ikrar hallerinin bulunduğu örneklerde ikrara konu vakıa bakımından ispatı kabil delil bulunmamakta, uyumsuzluk ekseriyetle ikrara dayanılarak çözüme bağlanmaktadır. Örnek vermek gerekirse; davacı A'nın verdiği borç para dolayısıyla davalı B'den 100.000,00 TL alacağı olduğu iddiası ile ikame edilmiş bir davada, dava konusu para, davalı B tarafından davacı A'ya elden ödenmişse ve herhangi bir makbuz ve sair ödemeyi gösterir delil alınmamış ise davada izlenecek strateji; davalı B'nin dürüst davranması ve davacıdan 100.000,00 TL borç para aldım ancak vaktinde bu parayı ödemedim şeklinde olursa, bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceğini kabul edenlere göre davalının 100.000,00 TL ödediğini ispat etmesi gerekecek ve elinde herhangi bir delil bulunmadığı da düşünüldüğünde davayı kaybedecektir. Buna mukabil; davalının böyle bir borcum yoktur şeklinde kısa ve öz inkârı hiç ispat yükünün yer değiştirmeyerek davacı yanda kalması ile sonuçlanacaktır. Kaldı ki, davacı yan, borç olarak davalıya 100.000,00 TL verdiğini ispat edebilse bile davalı, her halde ıslah, layihalar teatisi aşamasının sonlanmaması, sonradan delil ortaya çıkması gibi müesseseler ile söz konusu parayı ödediğini savunabilecektir.

Hal böyle iken, bağlantılı bileşik ikrarın tecezzisi halinde, dürüst davranan tarafın ispat yükünü üzerine almak marifetiyle uyumsuzluğun aleyhine seyredebileceği ve salt vakıaları inkâr eden birine göre bu dürüstlüğünün cezalandırılmış olacağı öne sürülmektedir.⁴¹ Buna göre mûkir ikrara konu vakıaları salt inkâr etmekle kalsa idi ispat yükünü hiç üzerine almayacak ve davacı tarafından mezkûr iddiaların ispat edilememesi halinde davayı kazanacak idi. Fakat, doktrinde aksi kanaatte olan yazarlar da mevcuttur. Şöyledir ki; diğer birçok hukuk sisteminde olduğu gibi kendi iç hukukumuzda da egemen olan ilkelerden biri dürüstlük ilkesidir. Zira, 4721 sayılı TMK m.2 gereği “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak

⁴¹ Kuru, s.658

zorundadır.” Bu görüşe göre, dürüst davranarak bağlantılı bileşik ikrarda bulunan kişinin tecezzi halinde ispat yükünü üzerine alması halinde hakkaniyetsizlik doğmamaktadır. Bu genel hukuk ilkesi düşünüldüğünde tarafların zaten mahkemeye gerçeği söyleme ve dürüst davranması hakkında kanuni yükümlülük mevcut iken bu dürüstlüklerinin ödüllendirilmesine gerek olmadığı öne sürülmektedir.⁴²

B) UYGULAMA

Uygulamada ise, doktrinde olduğu gibi bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilip edilmeyeceğine ilişkin yerleşik ve hakim bir görüş bulunmadığı gibi yüksek mahkemenin aynı hukuk dairelerinin birbirlerini izleyen senelerde dahi defaatle görüş değiştirdiği ve bağlantılı bileşik ikrarı bir bölüp bir bölmediği gözlemlenmektedir.

1. Bağlantılı Bileşik İkrarın Tecezzi Edilemeyeceğini ve İspat Yükünün Yer Değiştirmeyeceğine Dair Kararlar

Bu bağlamda bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilemeyeceğini savunan görüşlere örnek vermek gerekir ise;

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2016/19-269 E. 2016/529 K. ve 20.04.2016 Tarihli ilamına göre; “Bileşik (mürekkep) ikrarda ise, bir tarafın ileri sürdüğü vakıa karşı tarafça bütünüyle kabul edilmekle; eş söyleyişle, vakıanın doğru olduğu ve bildirilen vasıfta bulunduğu kabul edilmekle birlikte, ikrara öyle bir vakıa eklenir ki, eklenen bu vakıa, ya ikrar edilen vakıanın hukuksal sonuçlarının doğmasını engeller ya da onu hükümsüz kılar. Bileşik ikrar, ikrara konu olan vakıa ile, ona eklenen vakıa arasında bir bağlantı bulunup bulunmamasına göre, bağlantılı bileşik ikrar ve bağlantısız bileşik ikrar olarak ikiye ayrılır. Öğreti ve uygulamada, ağırlıklı olarak, bağlantısız bileşik ikrar dışındaki ikrar türlerinin bölünemeyeceği, dolayısıyla, böyle durumlarda, ikrar edenin ispat yükü altında olmadığı kabul edilmekte, iddiasını ispatlama yükümlülü-

⁴² Tanrıver, s. 235-236

ğünün, karşı tarafa ait olduğu benimsenmektedir. Nitekim aynı ilkeler, Hukuk Genel Kurulunun 12.3.2003 gün ve 2003/3-118 E., 2003/158 K.; 28.4.2010 gün ve 2010/14-222 E., 2010/234 K.; 10.10.2012 gün ve 2012/13-264 E., 2012/700 K. sayılı ilamlarında da benimsenmiştir.”

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2015/3-2591 E. 2015/2584 K. ve 11.11.2015 tarihli ilamına göre; “Yukarıda da değinildiği üzere, öğreti ve uygulamada, ağırlıklı olarak, bağlantısız bileşik ikrar dışındaki ikrar türlerinin bölünemeyeceği, dolayısıyla, böyle durumlarda, ikrar edenin ispat yükü altında olmadığı kabul edilmekte; iddiasını ispatlama yükümlülüğünün, karşı tarafa ait olduğu benimsenmektedir”

Aynı şekilde Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2018/979 E. 2021/1589 K. ve 07.12.2021 tarihli ilamında da; “Ağırlıklı olarak, bağlantısız bileşik ikrar dışındaki ikrar türlerinin bölünemeyeceği, dolayısıyla, böyle durumlarda, ikrar edenin ispat yükü altında olmadığı kabul edilmekte, iddiasını ispatlama yükümlülüğünün, karşı tarafa ait olduğu benimsenmektedir.”

Bir başka ifade ile Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna göre; bağlantısız bileşik ikrar dışındaki ikrar türleri tecezzi edilememekte, bir başka ifade ile bağlantılı bileşik ikrarda bulunmakla mükir, asıl vakiyaya eklemiş olduğu ilave iddiasını ispat etmesi gerekmekte ve fakat ispat yükü yukarıda olduğu gibi davacı yan üzerinde kalmaktadır.

Nitekim Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2016/10888 E. 2018/7045 K. ve 21.06.2018 Tarihli ilamına göre de; “Kural olarak havale bir ödeme vasıtası olduğundan bu dekonta dayalı olarak alacak isteminde bulunulması halinde ispat yükü davacı tarafa aittir. Davalının “düğün masrafı olarak verdiğim paranın iadesidir” şeklindeki savunması, bağlantısız bileşik ikrar değil, bağlantılı bileşik ikrar niteliğinde olup ispat yükünün yer değiştirmesine sebep olmaz. Bu durumda davacı taraf, davalı kayın validesine taşınmaz alması için para havale ettiği halde taşınmazı kendi üzerine aldığı iddiasını yasal delillerle ispat etmek zorundadır. Mahkemece, ispat yükü ters çevrilerek davanın kabulüne karar verilmesi usul

ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.” gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar verilmiştir.”

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 2020/4506 E. 2021/6795 K. ve 02.12.2021 tarihli ilamına göre; “Öğreti ve uygulamada ağırlıklı olarak bağlantısız bileşik ikrar dışındaki ikrar türlerinin bölünemeyeceği, dolayısıyla böyle durumlarda ikrar edenin ispat yükü altında olmadığı kabul edilmekle iddiasını ispatlama yükümlülüğünün karşı tarafa ait olduğu benimsenmektedir”

Yargıtay 13. Hukuk Dairesi ekseriyetle bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilebileceği ve ispat yükünün yer değiştireceğine ilişkin karar vermiş olsa da⁴³ 2016/10888 E. 2018/7045 K. ve 21.06.2018 tarihli kararında bu içtihadından dönerek; “Mahkemece, davalının “düğün için yapılan masraflar” şeklindeki savunması bağlantısız bileşik ikrar olarak değerlendirilip ispat yükü bu konuda davalı tarafa yüklenerek davanın kabulüne karar verilmiştir. Davacının davalıya gönderdiği, 11.05.2011 tarihli dekontta gönderilme sebebi açıklanmamıştır. Kural olarak havale bir ödeme vasıtası olduğundan bu dekonta dayalı olarak alacak isteminde bulunulması halinde ispat yükü davacı tarafa aittir. Davalının “düğün masrafı olarak verdiğim paranın iadesidir” şeklindeki savunması, bağlantısız bileşik ikrar değil, bağlantılı bileşik ikrar niteliğinde olup ispat yükünün yer değiştirmesine sebep olmaz. Bu durumda davacı taraf, davalı kayın validesine taşınmaz alması için para havale ettiği halde taşınmazı kendi üzerine aldığı iddiasını yasal delillerle ispat etmek zorundadır. Mahkemece, ispat yükü ters çevrilerek davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.” görüşündedir.

Yine bu yönde Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 2022/362 E. 2022/1802 K. ve 03.03.2022 tarihli ilamında aynı prensip benimsenmiştir; “Yukarıda da değinildiği üzere, öğreti ve uygulamada, ağırlıklı olarak, bağlantısız bileşik ikrar dışındaki ikrar türlerinin bölünemeyeceği, dolayısıyla, böyle durumlarda, ikrar edenin ispat yükü altında olma-

⁴³ Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2009/2338 E. 2009/8312 K. ve 17.06.2009 Tarihli ilamı, Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2004/15471 E. 2005/3123 K. ve 02.03.2005 Tarihli ilamı.

diğı kabul edilmekte, iddiasını ispatlama yükümlülüğünün, karşı tarafa ait olduğu benimsenmektedir.”

Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin yukarıdaki bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyeceğini işaret eden kararı, esasında bu yazımızın yazılma ve bu konunun tartışılması ve çözüm bulunması gerektiğine ilişkin düşüncemizi haklı çıkarmaktadır. Zira aşağıda da yer verileceği üzere Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 03/03/2022 tarihinde bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyen ikrarlardan olduğunu belirtmeden 1 aydan daha kısa bir süre önce 09/02/2022 tarihinde 2022/362 E. 2022/1802 K. künyeli ilamında bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceğini dolayısıyla da ispat yükünün yer değiştireceğini kabul etmiş idi. Bir başka anlatımla, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 1 aydan kısa bir süre içerisinde hem bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceği hem de bölünemeyeceğine ilişkin farklı kararlar vermiştir. Her ne kadar uygulamada yüksek mahkemenin çelişkili kararlar verdiği, defaatle görüş değiştirdiği ve hukuki öngörülemezlik ortamı yarattığı haller alıştığımız manzaralardan olsa da söz konusu çelişkilerin aynı dairenin yarattığı çelişkili kararların 1 aydan kısa bir süreye denk gelmesi olayın vahametini son kertede gözler önüne sermektedir.

Esasen bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilemeyeceğine ilişkin görüşe sıkı sıkıya bağlı kalındığı takdirde davacı yandan olmayan bir şeyin olmadığı ispat edilmesinin istenmesi gibi fiili imkânsızlık ihtiva eden hakkaniyetsiz uygulamalar tezahür edecektir. Yine davacı A'nın davalı B'den 100.000,00 TL alacağı olduğu iddiası ile ikame etmiş olduğu davada, davalının “söz konusu 100.000,00 TL'yi ödemediğim için borcum kalmadı” şeklindeki bağlantılı bileşik ikrarı tecezzi edilemeyeceği kabul edilecek olur ise; davacı A'nın ikame etmiş olduğu ve davalıya borç para verdiği sabit olan huzurdaki davayı kazanabilmesi için borç verdiği paranın kendisine geri ödenmediğini ispat etmesi gerekecektir. Görüleceği üzere davacı bu durumda davacıdan kendisine ödemenin yapılmadığını ispat etmesi beklenmektedir. Öte yandan 6100 sayılı HMK m.200 ile hüküm altına alınan konusu belli bir miktar paradan yüksek olan hukuki işlemlerin senetle ispatının zorunlu olduğu kuralı da düşünüldüğünde davacı A'nın hakkını ispat edebilmesi imkânsız hale gelecektir.

Bu noktada bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyeceği görüşünün sıkı sıkıya uygulanmasının hukuk ilkelerine ve hakkaniyete uygun düşmeyeceği anlaşılmaktadır. Öte yandan yukarıdaki örnekte olduğu gibi durumlarda hakkaniyeti sağlayabilecek Fransa hukuk sistemi kökenli içtihadi çözümden de bahsetmek gerekir. Buna göre; yine bağlantılı bileşik ikrar bölünmeyecek ancak, senetle ispat zorunluluğu bulunan vakıalar hakkında bağlantılı bileşik ikrar söz konusu olduğu zaman ikrara eklenen bağlantılı vakıalar delil başlangıcı sayılacaktır. Bir başka ifade ile, davacı yan her halde paranın kendisine ödenmediğini ispatla mükellef olacak ve fakat bu ödememe olgusunu senetle ispat kurallarına bağlı kalmaksızın tanık dahil her türlü yasal delil ile ispat edebilecektir. Şüphesiz, bu çözümle ispat yükü hem yer değiştirilmeyerek mukir korunmakta hem de davacıya ispat kolaylığı sağlanmak suretiyle taraflar bakımından ispat adaleti sağlanmaktadır.⁴⁴

2. Bağlantılı Bileşik İkrarın Tecezzi Edileceği Ve İspat Yükünün Yer Değiştireceğine Dair Kararlar

Buna mukabil bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceği ve ispat külfetinin mukir üzerine geçeceğine ilişkin kararlardan bahsetmek gerekirse;

Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 2016/13656 E. 2019/3004 K. ve 15.05.2019 tarihli ilamına göre; “Bağlantılı bileşik ikrarda bulunan taraf, diğer tarafın ileri sürdüğü vakıayı ikrar eder, fakat ikrarına bu vakıadan çıkan hukuki sonucu hükümden düşüren ve bu vakıanın doğumu ile ilgili bulunmayan başka bir vakıa ileri sürer. Bu durumda ikrarın bölünebileceği, dolayısıyla ispat yükünün davalıya düşeceği kabul edilmektedir.” Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin 2021/632 E. 2022/2978 K. ve 11.04.2022 tarihli yakın geçmişte vermiş olduğu kararda da “Bağlantılı bileşik ikrarda bulunan taraf, diğer tarafın ileri sürdüğü vakıayı ikrar eder, fakat ikrarına bu vakıadan çıkan hukuki sonucu hükümden düşüren ve bu vakıanın doğumu ile ilgili bulunmayan başka bir vakıa ileri sürer. Bu durumda

⁴⁴ Postacıoğlu, İlhan E., Mahkeme İçtihatları Bakımından İkrarın Tecezzisi Meselesi, s.618-626.

ikrarın bölünebileceği, dolayısıyla ispat yükünün davalıya düşeceği kabul edilmektedir” denmektedir.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 2016/11904 E. 2018/3734 K. ve 21.05.2018 tarihli ilamına göre; “davalı vekili, cevap dilekçesinde, davaya konu navlun alacağıın banka aracılığıyla davacıya ödendiğini ve ödemelere dair makbuzların mevcut olduğunu savunmuş, yargılama aşamasında ise ödemelerin davacının yükü teslim eden şoförlerine elden yapıldığını belirtmiştir. Buna göre, davalı, taraflar arasındaki taşıma sözleşmesini kabul etmiş ve davaya konu alacağı ödendiğini savunarak ispat yükünü üzerine almıştır. Doktrinde davalının bu savunmasına “bağlantılı bileşik ikrar” denilmektedir. Bağlantılı bileşik ikrarda bulunan taraf, diğer tarafın ileri sürdüğü vakıyı ikrar eder, fakat ikrarına bu vakıadan çıkan hukuki sonucu hükümden düşüren ve bu vakıanın doğumu ile ilgili bulunmayan başka bir vakıa ileri sürer. Bu durumda ikrarın bölünebileceği, dolayısıyla ispat yükünün davalıya düşeceği kabul edilmektedir. Bu itibarla, mahkemece, davalının taşıma sözleşmesini kabul ettiği ve davaya konu alacağıın davacıya ödendiğini savunduğu, bu sebeple davacıya ödeme yapıldığına dair ispat yükünü üzerine aldığı, ancak dosya kapsamında davalının bu savunmasını ispatlayamadığı gözetilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yanılığlı değerlendirmeye dayalı olarak ispat yükünü davacıya yükleyerek karar verilmesi doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir.”

Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 2021/7093 E. 2022/737 K. ve 09.02.2022 tarihli ilamına göre; “Az yukarda belirtilen açıklamaların ışığı altında, somut olaya bakacak olursak; davalı, davaya cevap dilekçesinde takibe konu bonolara ilişkin borcun ödendiğini savunmuş olup, davalının bu ikrarı, yapıldığı yere göre, kesin delil niteliğindeki mahkeme içi ikrar, içeriği itibariyle ise bağlantılı birleşik ikrar niteliğindedir. Buna göre davalının, aldığı borcu ödendiğini de yasal delillerle ispatlaması gereklidir. (Bkz.aynı nitelikteki 13. HD. T.12.2.2002 E.2002/10468, K.2002/13325; 13.HD E.2002/15176, K.2003/4319 T.10.4.2003 sayılı kararları) O halde mahkemece davalıdan, dava konusu borcu davacıya ödediğine dair delilleri sorulup, ispat hakkı tandıktan sonra, hâsıl olacak

sonuca göre karar verilmesi gerekirken, davanın usulden reddi şeklinde yazılı şekilde hüküm kurulmuş olması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”

Yukarıda da bahsedildiği üzere Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi kabul ettiği ilişkin işbu kararından henüz daha 1 aylık kısa bir süre bile geçmeden dönmüş ve aksi yönde içtihat yaratmıştır. Bu konuya ilişkin yukarıda detaylı açıklamalarımız mevcuttur.⁴⁵

Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 2015/11256 E. 2015/19232 K. ve 01.12.2015 tarihli ilamına göre; “Davada, davalının davacıdan aldığı paranın davacıya geri ödendiğine ilişkin savunması davacının dayandığı harici satım sözleşmesi gereğince yapılan ödemenin ikrarı niteliğinde olup, bağlantılı bileşik ikrardır ve bölünebilir ikrarlardandır.”

Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2009/2338 E. 2009/8312 K. ve 17.06.2009 tarihli ilamına göre; “Davacı, davalının kredi kartı borçlarını ödediğini ayrıca davalının vekili olarak icra takibi yaptığını belirterek ücret alacağı doğduğunu bu alacaklarının ödenmediği gerekçesi ile yapılan icra takibine vaki itirazının iptali ile eldeki bu davayı açmıştır. Davalı davacıya olan vekâlet ücretinden ve kredi kartı borçlarından doğan borçlarını ödediğini savunmuştur. Davalının bu savunması bağlantılı bileşik ikrardır. Hal böyle olunca ödemeyi ispat yükü davalıdadır. Her ne kadar davacı davalının kendisine ödeme yapmadığına dair davalıya yemin teklif etmiş ve davalı tarafça eda edilen yemin nedeni ile dava red edilmiş ise de dairesimizin uygulamaları gereğince kendisine ispat yükü düşmeyen tarafın yemin teklif etmesi ve karşı tarafça da eda edilmesi hukuki sonuç doğurmaz. Mahkemece ödemeyi ispat yükünün davalıda olduğu kabul edilerek buna ilişkin tüm deliller toplanıp sonucuna uygun karar verilmesi gerekirken ispat yükünün ters çevrilerek yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.”

⁴⁵ Yüksek mahkemenin işbu karardan dönerek verdiği mezkûr kararın künyesi: T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 2022/362 E. 2022/1802 K. 09.02.2022 T.

Yine Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2004/15471 E. 2005/3123 K. ve 02.03.2005 tarihli ilamına göre de; “Davacı, davalının 3000 USD borcunu ödemediğinden, karşılığı 4.200.000.000TL’nin tahsiline karar verilmesini istemiştir. Davalı, davacıya olan 3000 USD borcunu ödediğini ve borcuna karşılık verdiği senedi geri aldığını savunarak davanın reddini dilemiştir. Mahkemece, davalının davacıdan 3000 USD borç aldığı, davalının borcu ödeyerek karşılığında verilen senedinde iade edildiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş; hüküm, davacı tarafça temyiz edilmiştir. Davacı, davalıdan 3000 USD alacaklı olduğunu iddia etmiş, davalı 3000 USD borcu ödediğini savunmuştur. Davacının davalıya 3000 USD borç verdiği konusunda uyuşmazlık yoktur. Uyuşmazlık borcun ödenip ödenmediği konusundadır. Davalının, davacıya 3000 USD borcu olduğu ancak borcu ödeyerek senedi aldığına ilişkin savunması bağlantılı bileşik ikrar niteliğindedir. Yargıtay ve Dairemizin uygulamasına göre bağlantılı bileşik ikrar bölünebilir. Bu nedenle, davalı, ödeme savunmasını uyuşmazlığın miktarı itibarıyla kesin delillerle kanıtlamalıdır. Davalı, davacıya verdiği senedin kendisine iade edilmesinin ödemenin kanıtı olduğunu savunmuştur. Ancak davacı, alacağına karşılık davalıdan senet almadığını, ödemenin kanıtı olarak ibraz edilen senette kendi yazı ve imzasının olmadığını belirtmiştir. Davacının bu iddiasına davalı karşı koymadığı gibi, senedin bankaya tahsil cirosu yapıldığı veya vadesinde ödenmediği için noterde protesto edildiği de savunulmamıştır. Aksine hazırlık tahkikatı aşamasında davalı her hangi bir senet olmadığını da ikrar etmiştir. Yapılan bu açıklamalar gözetildiğinde davalının ödeme belgesi olarak ibraz ettiği senet kendi imzasını taşıyan ve tek taraflı olarak her zaman tanzimi mümkün olduğundan ödeme belgesi olarak kabul edilemez. Davalı ibraz ettiği delillerle ödemeyi kanıtlayamamıştır. Ne var ki davalı cevap dilekçesinde sair yasal deliller demek suretiyle yemin deliline de dayanmıştır. Mahkemece davalının ödemeye dair davacıya yemin teklif etme hakkı olduğu hatırlatılarak sonucuna uygun karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”

Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 2017/19927 E. 2019/4487 K. ve 28.02.2019 tarihli ilamında da bu prensip benimsenmektedir; “Bağ-

lantılı bileşik ikrarda bulunan taraf, diğer tarafın ileri sürdüğü vakıayı ikrar eder, fakat ikrarına bu vakıadan çıkan hukuki sonucu hükümden düşüren ve bu vakıanın doğumu ile ilgili bulunmayan başka bir vakıa ile ri sürer. Bu durumda ikrarın bölünebileceği, dolayısıyla ispat yükünün davalıya düşeceği kabul edilmektedir.”

9. YEMİN SIRASINDA İKRAR

Son olarak bahsetmemiz gereken bir başka özel durum ise yemin sırasında yapılan ikrarla ilgilidir. HGK'nun 1.4.1964, 146/253 gün ve sayılı kararında belirttiği üzere yemin teklif eden tarafın önceden, karşı tarafın yeminde söyleyebileceği her şeyin hâkimce doğru kabul edilebilmesine rıza göstermiş olduğu kabul edilir ve bu sebeple de yemin esnasında yapılan ikrarların bölünemeyeceği kabul edilmektedir.

Nitekim Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 2016/20676 E. 2018/7584 K. ve 03.07.2018 tarihli ilamında bu husus izah olunmuştur; “Davacı iddiasını ispat için fatura, icra dosyası, davacı yan kayıtları, tanık ve yemin deliline dayanmıştır. Davacının yemin teklifi karşısında davalı “Ben kredi kartımı güvendiğim bir arkadaşına verdim, o alışveriş yapmış ve yaptığı alışverişlerin karşılığını ödemiş, daha sonra kartı bana iade etti, bu kart verdiğim arkadaş alışveriş yapmış ise bu onu bağlar, ben davacıyı tanımam davacı ile de herhangi bir alışveriş yapmadım.” şeklinde beyanda bulunmuş, bu durum mahkemece bağlantısız birleşik ikrar kabul edilip, davalı tarafın ikrarı olarak nitelendirilerek edilerek davanın kabulüne karar verilmiştir. Uyuşmazlık, davacı tarafından teklif edilen yemini eda eden davalının, yemin edeceği hususa bazı ilaveler yaparak yemini eda etmiş olması sebebiyle yemin altında söylediği sözlerin bölünüp bölünemeyeceğine ilişkindir.

Yemin ile iddianın sonucu, yemin edecek kimsenin iradesine ve vicdanına bırakılmış olur ve yemin altında söylenen sözler bölünemez. Gerçekten de yemin edecek olan kimse, ikrarda olduğu gibi, yemin edeceği hususa bazı ilaveler yapacak tarzda yemin edebilir. Bu takdirde yemin yine bütün olarak ele alınmak gerekir (Üstündağ, S.: Medeni Yar-

gılama Hukuku, İstanbul 1977, C.I, s.575). Konu ile ilgili olarak Kuru da, yemin edenin, mahkemenin hazırladığı yeminli ifade metnini aynen tekrarlamak zorunda olmayıp, kendisine sorulan sorulara metin dışı bazı açıklamalar yapmak suretiyle cevap verebileceğini; bu halde mahkemenin, yemin edenin sözlerini bölmeden tüm olarak değerlendirmesi gerektiğini ifade etmektedir (Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul 2001, C.III, s. 2530). Öğretide, yemin altında söylenen sözlerin bölünemeyeceği, yani yemin edilen husustaki ifadenin bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilmesi gerektiği hususu da dile getirilmektedir (Yılmaz, E.: Medeni Yargılama Hukukunda Yemin, Ankara 2012, s.178). Nitekim, öğretide olduğu gibi Hukuk Genel Kurulunun 01.04.1964 gün ve 146/253 Sayılı kararı ile 16.03.2012 gün ve 2011/3-861 E., 2012/158 K. sayılı kararlarında da yemin teklif etmenin iddianın sonucunu yemin edecek kişinin iradesine ve vicdanına bırakma, yani onun söyleyeceklerinin doğru olduğunu hâkimin kabul etmesine önceden rıza göstermek demek olduğu ve yemin altında söylenen sözlerin tüm olarak göz önünde bulundurulması gerektiği benimsenmiştir. Bu ilke son olarak yine Hukuk Genel Kurulunun 2017/3-1002 E., 2018/494 K. sayılı ilamı ile tekrar edilmiştir.

O hâlde somut olayda, davalının yemin beyanında söylediği sözlerin de bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilmesi gerekir. Davalı yemininde, kendisine ait olan kredi kartını bir arkadaşına verdiğini, bu şahsın alışveriş yapmış olduğunu ve yaptığı alışverişlerin karşılığını da ödediğini, daha sonra kartı kendisine iade ettiğini, bu kart verdiği arkadaş başka alışveriş yapmış ise bunun onun sorumluluğunda olduğunu, davacıyı tanımadığını, davacı ile de herhangi bir alışveriş yapmadığını beyan etmiştir. Görüleceği üzere davalı kendisinin davalı ile herhangi bir alışverişi bulunmadığı sadece dava dışı üçüncü bir şahsın daha önce davacıdan kendi kartını kullanmak suretiyle alışveriş yapmış olduğuna dair yemin etmiş olup, davalının bu beyanı içinde geçen daha önce kendisine ait kredi kartının kullanılmış olduğuna dair cümlenin bu beyandan ayrılarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Davalının yemin beyanı bir bütün olarak değerlendirildiğinde yapılmış olan bir alışverişe ait bedelin davalı tarafından ödenmediği yönündeki davacı iddiasının kanıtlanamadığının kabulü gerekmiştir.”

Ayrıca belirtmek gerekir ki; bağlantılı bileşik ikrarın tecezzisi halinde ispat yükünü üzerine almak istemediğinden bağlantılı bileşik ikrarda bulunmayan kişinin, ispat yükünü üzerine almayacağını bilinci ile sonradan yemin içerisinde ikrara başvurması halinde yüksek mahkemenin yukarıdaki uygulamasından dönülerek mükirin hakkın kötüye kullanması niteliğindeki eylemi dolayısıyla yemin içerisindeki ikrarın bölünebileceği ve ispat yükünün ek vakıaları iddia eden mükire geçeceği savunulmaktadır.⁴⁶

10. SONUÇ

Bağlantılı bileşik ikrarın tecezzisinin esaslarına, doktrinde tartışmalı olan görüşlere ve uygulamadan doğabilecek sorunlara dair bir değerlendirme yapmış bulunmaktayız. İncelediğimiz karşıt görüşler doğrultusunda rahatlıkla göze çarpan nokta şudur ki, iki görüşün de sıkı sıkıya uygulanması halinde uyumsuzluklarda hakkaniyetsiz sonuçların doğması kaçınılmazdır. İki görüşün de münhasıran uygulanmasında; doğacak avantajlar ve ispat hukuku bakımından hukuki belirliliğin sağlanması yararından bahsedilebilecekse de hukuk, doğası gereği zararı en aza indirmeye çalışan “en avantajlı” teklifler yerine hakkaniyetin ve adaletin peşinden gittiği düşünüldüğünde doktrindeki iki görüşe de katılmamız mümkün değildir.

Kanımızca en önce irdelenmesi gereken konu kanun koyucunun iradesidir. Kanun koyucunun da bu konuya dair tek hükmü 1956 yılında kaldırdığını bildiğimize göre kanun koyucunun hem ikrarın tecezzisinin kabul edilmesi halinin hem de tecezzi yolunun tamamen kapatılmasının sakıncalarından dolayı herhangi bir düzenleme yoluna gitmediğini, amiyane tabiri ile denize düştüğünü, ancak yıla sarılmaktan da sakındığı kanaatindeyiz. Nitekim, kanun koyucu, söz konusu avantajlı tekliflerden birini kanunlaştırma yoluna gitmemiş olup, bu sebeple konuya dair bir düzenleme oluşturmamıştır.

⁴⁶ Tanrıver, s. 241-242

Kanımızca, somut olayın özelliklerine göre farklı muamele edilmesinin gerektiği bu hususta, bağlantılı bileşik ikrarı tecezzi edebilme yetkisinin kanun tarafından hâkimlerin takdir yetkisine bırakılması gerekir. Genel ve soyut bir kanun koyucu iradesinin tamamen somut ve değişken durumları öngörmesi ve yerinde düzenlemeler getirebilmesi çoğu zaman olası olmadığı gibi soyut ihtimallere dayalı olarak ikrarın tecezzi edilip edilmeyeceğini somut olarak düzenlemek fazlaca kazuistik bir yaklaşım olacaktır. Nitekim, ikrarın tecezzi edilip edilmeyeceği ile ispat yükünün kimin üzerinde bırakılacağı hakkında takdir yetkisinin hâkime bırakılmasına dış hukuk sistemlerinde de rastlamaktayız. İsviçre mevzuatında, “Bundegesetz über den Bundeszivilprozess vom 4. Dezember 1947” (4 Aralık 1947 tarihli Federal Mahkemeye Mahsus Usul Kanunu)nun 36. maddesinde bileşik ikrar hallerinde delil gösterme yükünün hangi tarafa ait olacağının takdiri mahkemeye bırakılmıştır.⁴⁷

İsviçre’de 4 Aralık 1947 tarihli Federal Mahkemeye Mahsus Usul Kanunu m.36/3; “Inwiefern das Gestandnis durch beigefügte Zusätze und Einschränkungen oder durch Widerruf unwirksam wird, beurteilt der Richter nach freiem Ermessen.” hükmünü havidir. Buna göre; İkrara ilave olunan eklemeler (bağlantılı veya bağlantısız bileşik ikrar) ve kısıtlamalar (vasıflı ikrar) veya iptal yoluyla ikrarın ne ölçüde geçersiz kılındığı hâkimin takdirine bağlı olarak belirlenecektir.

Diğer taraftan ifade etmeye çalıştığımız çözüm yoluna karşıt olarak getirilebilecek bir eleştiri de hali hazırda uygulanan kanunda ikrarın tecezzisine ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer vermeme şeklindeki yöntemden sonuç alınabildiğini, ciddi hakkaniyetsizlikler ile karşılaşılmadığı ve değiştirilmesine gerek bulunmadığı ve sair olası görüşlerdir. Yani bunu ileri sürecekt kişilerin arzuları, ikrarın tecezzisine dair doğacak uyuşmazlıkların yüksek mahkeme tarafından çözümlenmesi yönündedir. Uygulamada ise ekseriya, Yargıtayın yaptığı değerlendirmelerin davanın muhtevası yönünden olmadığı, evvela çözümlenen hususun teorik olarak bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi kabul edip etmediği hususu

⁴⁷ Umar, s.256, 51 numaralı dipnotta “İsviçrede ise Federal Mahkemeye Mahsus Usul Kanunu m. 36 f. III, ikrarın bölünüp bölünemeyeceğine mahkeme serbest takdiri dairesinde karar verir” denmektedir.

olduğu ve sonrasında davaya uygulanmaktadır. Yargıtay'ın da dava esaslarını göz ardı ederek yaptığı bu değerlendirmelerin hakkaniyetsiz sonuçlar doğuracağı izahtan varestedir. Öte yandan, hali hazırda süregelen diğer bir uygulama da yüksek mahkemenin hukuki olmadığı halde ilk derece mahkemesinin yerine geçerek somut olay hakkında yeniden yargılama yapması ve haksız gördüğü taraf üzerine ispat yükünü yüklemesidir. Nitekim bu durum, Yüksek mahkemenin, bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilip edilemeyeceği konusunda sürekli içtihat değiştirmesine, aynı ay içerisinde dahi aksi kararlar vermesine, esasa dair yaptığı inceleme ve kararını sanki bağlantılı bileşik ikrar müessesesi üzerinden usule ilişkin bir değerlendirme yapmış gibi zahiri bir karar vermesi şeklinde tezahür etmektedir.

Bu sebeplerledir ki; kanaatimizce, hem somut olay adaletinin sağlanabilmesi hem de hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik atmosferinin oluşabilmesi adına bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilip edilemeyeceğinin ve dolayısıyla ispat külfetinin kime ait olacağı hususlarının somut olayın özüne dokunan ilk derece mahkemesi hâkimi tarafından takdir edilmesi, bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilebileceğine ilişkin verilen kararlarda ispat külfetinin mükire geçmesi ve fakat bağlantılı bileşik ikrarın tecezzi edilemeyeceğine ilişkin verilen kararlarda da ikrara eklenen bağlantılı vakıaların delil başlangıcı olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

AFŞAROĞLU, Osman: Hukuk Usulü Muhakemeleri Hakkında Genel Bilgiler, Ankara, 1987.

BİLGE, Necip/ **ÖNEN**, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara, 1978.

BÜLOW, Oskar: Das Gestandnissrecht, Freiburg/Tübingen, 1899.

KARAFAKİH, İsmail Hakkı: Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara, 1952.

KİRAZ, Taylan Özgür: Medenî Yargılama Hukukunda İKRAR Das Gesta ndnis im Zivilp rozessrecht, Bilge Yayınevi, 2.b, 2013.

KURU, Baki: Medenî Usul Hukuku El Kitabı C.1,2 Yetkin Yayınları, 1.b, 2020.

KURU, Baki/ **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder: Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 13. B, Ankara, 2001.

GULDENER, Max: Schweizerisches Zivilprozessrecht, Zurich, 1979.

PEKCANITEZ, Hakan/ **ATALAY**, Oğuz/ **ÖZEKES**, Muhammet: Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, Oniki levha yayıncılık, 7.b 2019.

POSTACIOĞLU, İlhan E.: Mahkeme İçtihatları Bakımından İkrarın Tecezzisi Meselesi

TANRIVER, Süha: Türk Medeni Yargılama Hukukunda İkrarın Bölünüp Bölünemeyeceği Sorunu, TBBD, 1993/2.

TERCAN, Erdal: Medenî Yargılama Hukukunda İkrarın Geri Alınması, Batider, 1998, C. XIX.

THOMAS, Heinz/ **PUTZO**, Hans/ **REICHOLD** Klaus/ **HÜSSTEGE**, Rainer: Zivilprozessordnung, 21. Aufl., München, 1998.

UMAR, Bilge: Muhtevası ve Hukuki Mahiyeti Bakımından İkrar Kavramı, İÜHFM 1964/1-2.

UMAR, Bilge/ **YILMAZ**, Ejder: İsbat yükü, 2.b, İstanbul, 1980.

ÜSTÜNDAĞ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II, 7.b, İstanbul, 2000.